

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om anordnande av utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 105 av herr *Bondeson* och II: 166 av herr *Janson* i Frändesta, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning med förslag snarast möjligt rörande utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner samt att därvid vissa i motionen anförda synpunkter måtte vinna beaktande.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för detta yrkande hänvisas till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande över motionerna av lantbruksstyrelsen. Härjämte har yttrande i ärendet avgivits av Sveriges lantbruksförbund, vilket av utskottet beretts tillfälle därtill.

Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt åtgärder i motionernas syfte samt anført följande.

Den alltjämt fortskridande intensifieringen och mekaniseringen av jordbruket har medfört att kravet på yrkeskunnighet och arbetskicklighet inom jordbruket gjort sig alltmera gällande samtidigt som ett behov av specialutbildade arbetare alltmera framträtt.

Det synes allmänt förutsättas, att efterkrigstiden kommer att ställa ännu större krav på en rationalisering av jordbruket. En sådan rationalisering måste — icke minst med hänsyn till befolkningsutvecklingen på landsbygden — föra med sig icke blott en ökad användning av maskiner utan även att den maskinella utrustningen kommer att bliva allt mera komplicerad och dyrbar. Redan nu torde såsom motionärerna framhållit betydande kapital vara investerat i jordbrukets maskiner och redskap, och en fortgående rationalisering kommer säkerligen att ytterligare öka detta kapital.

Den ökade maskinanvändningen vid jordbruket ställer allt högre krav på den tekniska kompetensen hos den personal, som skall handhava maskinerna, men även hos de hantverkare på landsbygden — smeder, montörer med flera — som i sina verkstäder reparera jordbrukets maskiner och redskap. Samtidigt framträder även det ökade behovet av bättre maskinteknisk och maskinekonomisk rådgivning åt jordbrukarna. Skall det bliva möjligt att genom rationalisering förbilliga jordbrukets produktionskostnader och att därmed kunna förbättra jordbrukets räntabilitet, torde det vara nödvändigt att tillse icke blott att sakkunniga och opartiska rådgivare stå till jordbru-

karnas förfogande vid inköp av maskiner utan även att både de, som skola handhava maskinerna, och de, som skola reparera dem, erhålla en tillfredsställande yrkesutbildning.

Den nuvarande undervisningen på hithörande område lämnar mycket övrigt att önska. Vid lantbruks- och lantmannaskolorna lämnas undervisning i maskin- och redskapslära. Vid lantbruksskolorna torde ifrågavarande undervisning vara tillfredsställande ordnad och likaså vid lantmannaskolornas längre kurser. Däremot torde undervisningen i förevarande ämne vid lantmannaskolornas vinterkurser i huvudsak bliva av teoretisk art, då det icke är möjligt att under den korta vinterkursen ordna tillräckligt med övningar och demonstrationer. Ett flertal lantmannaskolor sakna fortfarande eget skolorjordbruk, vilket naturligtvis i hög grad försvårar den praktiska undervisningen i maskin- och redskapslära.

Genom hushållningssällskapens försorg hava med statsbidrag från anslaget till Undervisning för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor ordnats tillfälliga kortare kurser i maskin- och traktorskötsel, och under senare år hava vidare hushållningssällskapen med bidrag från statens arbetsmarknadskommission ordnat kurser för utbildande av reservtraktorförare. Likaså hava med bidrag av statsmedel i beredskapssyfte anordnats kurser för utbildande av maskinmjölkare. Hushållningssällskapens kurser på ifrågavarande utbildningsområde hava emellertid haft en blygsam omfattning och en mera tillfällig karaktär. De statsmedel, som stått till hushållningssällskapens förfogande för anordnande av dylika kurser, hava varit ytterligt begränsade, vartill kommer att hushållningssällskapen jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 465) angående statsbidrag till undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor haft att för ändamålet av egna medel tillskjuta minst lika stort belopp som statsbidraget, något som med hänsyn till hushållningssällskapens ekonomiska omständigheter varit synnerligen betungande och helt visst bidragit till att maskinundervisningen fått en ganska ringa omfattning.

Enligt lantbruksstyrelsens mening föreligger ett stort utbildningsbehov på ifrågavarande område. De större egendomarna hava behov av yrkeskunniga gårdshantverkare för justering och reparation av gårdens egna maskiner och redskap och de mindre jordbrukarna hava stort behov av skickliga och yrkeskunniga hantverksmän — smeder, mekaniker och montörer — som i egna verkstäder kunna tillhandagå dem med nödiga reparationer. Sammanslutningar bland mindre jordbrukare för gemensam maskinanvändning hava även behov av yrkeskunniga maskinskötare och maskinreparatörer. Vid större och medelstora jordbruk föreligger ett stort behov av kunniga traktorskötare och andra maskinskötare, till exempel maskinmjölkare. Egna företagare av både större och mindre jordbruk hava behov av bättre kännedom om jordbrukets maskiner och deras skötsel, mekaniseringens förutsättningar i allmänhet samt ekonomiska och organisatoriska synpunkter på maskinellt jordbruksarbete.

Såsom framgår av det ovanstående torde ett stort behov av olika slags kurser föreligga och för handhavandet av utbildningen torde böra finnas tillgång på lämpliga lärare och instruktörer, vilka även skulle kunna handhava den rådgivnings- och upplysningsverksamhet på hithörande område, som torde vara nödvändig.

Lantbruksstyrelsen vill erinra därom, att styrelsen den 1 juli 1940 till Kungl. Maj:t överlämnat utredning jämte förslag rörande lantbrukets lärlingsfråga. I nämnda utredning har lantbruksstyrelsen framhållit det växande behovet av maskinkunnig personal i jordbrukets tjänst och bland annat

föreslagit inrättande av ettåriga gårdshantverkarekurser, vid vilka maskinlära med övningar och praktiskt arbete i jordbruksmaskiners skötsel och reparation anvisades ett betydande utrymme i undervisningsplanen. Sagda förslag har emellertid ännu icke lett till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Enligt lantbruksstyrelsens mening föreligger redan nu ett mycket stort utbildningsbehov på jordbrukets maskinområde, vilket behov säkerligen kommer att ytterligare accentueras genom den allttjämt fortgående rationaliseringen av jordbruksdriften. En utredning rörande utbildning på jordbrukets maskinområde innefattande jämväl upplysnings- och rådgivningsverksamhet synes sålunda vara starkt av behovet påkallad.

Sveriges lantbruksförbund har tillstyrkt, att åtgärder snarast vidtagas i den av motionärerna angivna riktningen. I övrigt har förbundet instämt i de synpunkter i ämnet, som under året framförts i en av hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott till Kungl. Maj:t ingiven hemställan, att Kungl. Maj:t måtte dels vid pågående revision av hushållningssällskapens organisation och verksamhet beakta behovet av rådgivnings- och utbildningsverksamhet på jordbrukets maskinområde, dels ock föranstalta om en allsidig utredning angående ordnandet av denna verksamhet.

I hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskotts sistnämnda framställning, som enligt vad utskottet erfarit är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, anföres i huvudsak följande:

Maskinanvändningen inom jordbruket får allt större omfattning, och den maskinella utrustningen blir allt mer komplicerad och dyrbar. I samma mån stiga kraven på den tekniska kompetensen hos den personal, som skall handhava maskinerna, och ökas behovet av maskinteknisk och maskinekonomisk rådgivning åt jordbrukarna. Rådgivnings- och undervisningsverksamheten på detta område har emellertid fortfarande endast blygsam omfattning och bär tillfällighetsprägel. De värden, som härigenom kommit att stå på spel, äro så stora, att det synes ofrånkomligt att snarast rationalisera och väsentligt utvidga ifrågavarande verksamhet, även om detta skulle medföra jämförelsevis stora kostnader för det allmänna. Förvaltningsutskottet får i detta sammanhang erinra om, att redan 1937 års utredning angående det mindre jordbrukets arbetsförhållanden i sitt betänkande den 30 oktober samma år angående gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket framhöll dessa synpunkter och särskilt underströk behovet av maskinskötarekurser och specialutbildning för landsbygdens smeder. Emellertid fann nämnda utredning, att hithörande frågor fölle utanför det erhållna utredningsuppdraget, varför inga förslag i ämnet framlades. Vidare förtjänar omnämnas, att lantbruksstyrelsen i sitt den 1 juli 1940 avgivna betänkande angående lantbrukets lärlingsfråga betonade det växande behovet av maskinkunnig personal i jordbrukets tjänst. Lantbruksstyrelsen fann det nödvändigt, att initiativ omedelbart toges från statsmakternas sida för inrättande av utbildningskurser för gårdshantverkare. Ett förslag till ettåriga sådana kurser, vid vilka maskinlära och maskinskötsel anvisades ett betydande utrymme i undervisningsplanen, framlades jämväl. Dessa påpekanden och detta förslag hava emellertid icke hittills lett till positivt resultat.

Av särskilda skäl finner förvaltningsutskottet det lämpligt att som första fråga, när det gäller planläggningen av den här avsedda rådgivnings- och undervisningsverksamheten, upptaga spørsmålet om vilket eller vilka organ, som böra handhava organisationen och stå som huvudman för verksamheten. Det synes icke lämpligt att för ändamålet skapa en fristående organisation.

Både ur organisatorisk och ekonomisk synpunkt är det otvivelaktigt bäst att utnyttja de organ, vilka sedan gammalt handhava rådgivnings- och upplysningsverksamhet på jordbrukets område, och som förmedla statsmakternas åtgärder i dessa hänseenden, nämligen hushållningssällskapen. Förvaltningsutskottet har uppmärksammat, att 1939 års hushållningssällskapsutredning vid planläggningen av sällskapens framtida uppgifter förbigått den här avsedda verksamhetsgrenen. Av bilagan till årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, s. 116, framgår, att frågan om revision av hushållningssällskapens organisation och verksamhet för närvarande är föremål för överväganden inom jordbruksdepartementet. Det synes förvaltningsutskottet angeläget, att vid ifrågavarande överväganden jämväl här berörda spörsmål ägnas erforderligt beaktande.

En fullständig utredning av behov, mål och medel i fråga om maskinutbildningen inom jordbruket kräver ett avsevärt arbete och icke obetydliga kostnader. Förvaltningsutskottet har icke funnit möjligt att med de medel som stå utskottet till buds verkställa en sådan utredning inom rimlig tid.

Såsom framhålles i motionerna har användningen av jordbruksmaskiner inom landet fått en allt större omfattning. Värdet av den nuvarande maskinparken torde vara avsevärt. Med hänsyn härtill och då maskinerna numera merendels torde vara mera komplicerade än förr, kräves av den personal som är satt att sköta desamma ett icke ringa mått av tekniska kunskaper. Sådana krävas även av de hantverkare på landsbygden, vilka vid sina verkstäder syssla med reparation och översyn av lantbruksmaskiner. Större egendomar ha vidare behov av yrkeskunniga gårdshantverkare för översyn av gårdarnas egna maskiner och redskap, varjämte vid både större och medelstora jordbruk erfordras kunniga traktorskötare och maskinmjölkare. Sammanslutningar bland mindre jordbrukare för gemensam maskinanvändning slutligen behöva yrkeskunniga maskinskötare och reparatörer.

Utskottet.

För att fylla behovet av utbildning på området meddelas för närvarande undervisning i maskin- och redskapslära vid lantbruks- och lantmannaskolor. Genom hushållningssällskapens försorg ha även med bidrag från anslaget till undervisning för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor ordnats tillfälliga kortare kurser i maskin- och traktorskötsel. Med bidrag från statens arbetsmarknadskommission ha slutligen under senare år av hushållningssällskapen anordnats kurser för utbildning av reservtraktorförare.

Enligt vad som anföres i lantbruksstyrelsens i ärendet avgivna utlåtande torde emellertid den nuvarande undervisningen på området kunna betecknas såsom otillräcklig. Åtskilliga framställningar och förslag till förbättringar i ämnet ha därför framkommit. I sammanhanget må endast erinras om den i det föregående berörda framställningen från hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott. I likhet med motionärerna anser utskottet därför, att behov förefinnes av utredning i syfte att åstadkomma en förbättrad undervisning i skötsel av jordbruksmaskiner. Vid nämnda utredning torde beaktas de synpunkter i frågan, som ovan berörts. För reparatörer, maskinskötare m. fl. torde således fordras kurser av längre varaktighet, däri mera

ingående kunskaper kunna förvärvas. Dylika kurser synas lämpligen kunna anordnas vid lantbruks- och lantmannaskolor. För jordbrukare och jordbruksarbetare i allmänhet torde vara tillfyllest med kortare kurser, lämpligen anordnade av kringresande instruktörer. Av stor vikt synes vara, att dessa instruktörer genom särskild undervisning icke bibringas endast ingående teoretiska kunskaper utan även få tillfälle att förskaffa sig en så omfattande praktisk erfarenhet på området, att de kunna tillhandagå vederbörande med erforderlig rådgivning.

Beträffande de former, varunder den förordade utredningen lämpligen bör bedrivas, torde icke tillkomma utskottet att giva anvisningar. Uppdraget synes emellertid icke behöva föranleda tillkallande av särskilda sakkunniga utan kunna anförtros antingen åt något ämbetsverk eller någon nu pågående utredning.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 105 och II: 166 må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande förbättrad undervisning i skötsel av jordbruksmaskiner samt för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, som därav må föranledas.

Stockholm den 21 april 1944.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se under utlåtande nr 27.
